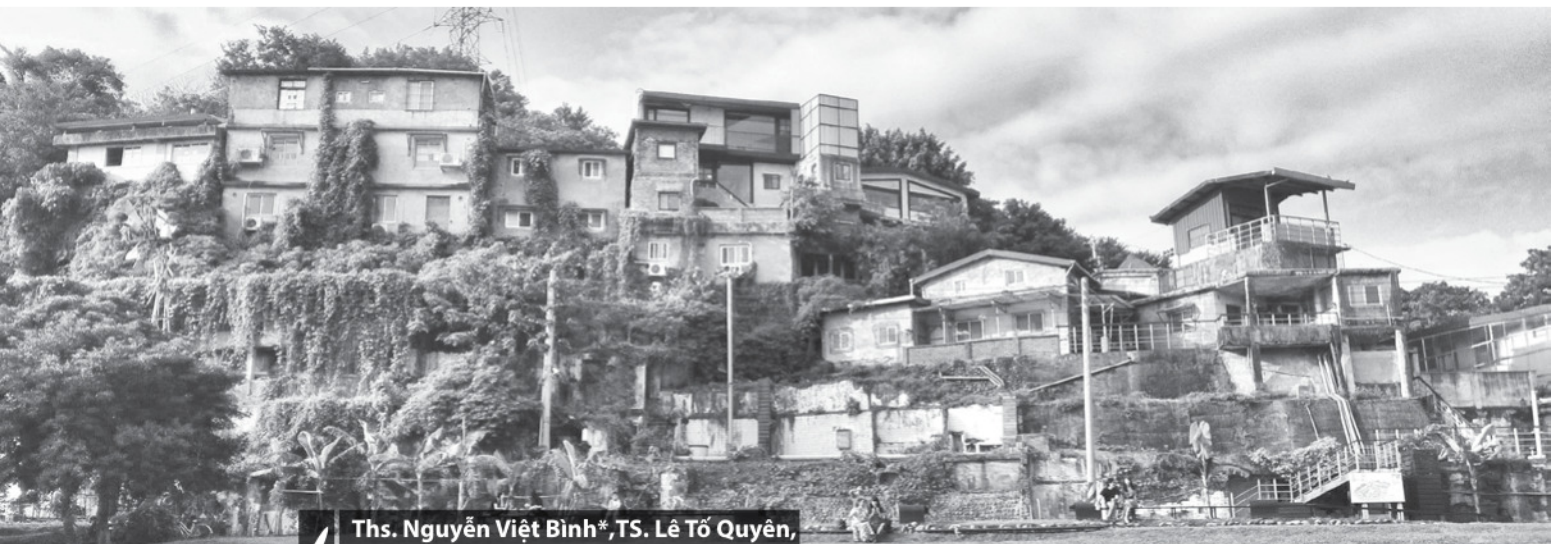

BẢO TỒN NGÔI LÀNG LỊCH SỬ
THEO KHUYNH HƯỚNG NGHỆ THUẬT

LÀNG NGHỆ THUẬT TREASURE HILL, ĐÀI LOAN

PRESERVING A HISTORIC VILLAGE WITH ARTISTIC TRENDS - TREASURE
HILL ART VILLAGE, TAIWANThs. Nguyễn Việt Bình*, TS. Lê Tố Quyên,
TS. Hoàng Thị Phương Thảo

Tóm tắt: Các ngôi làng lịch sử có giá trị riêng và góp phần phát triển và tái tạo đô thị. Tuy nhiên, chúng gặp phải khó khăn bởi các tiêu chí bảo tồn khắt khe từ cộng đồng và chính quyền. Làng nghệ thuật, một chiến lược tiếp cận tái tạo đô thị theo khuynh hướng nghệ thuật được sử dụng để bảo tồn các khu định cư lịch sử. Bài báo thông qua việc phân tích Làng nghệ thuật Treasure Hill Artist Village, Đài Loan nhằm đánh giá chiến lược bảo tồn và thách thức khi thực hiện. Từ đó, đề xuất các chiến lược bảo tồn Làng nghệ thuật theo hướng bền vững.

Từ khóa: Làng nghệ thuật, tái tạo đô thị, văn hóa, bảo tồn công trình lịch sử, nghệ thuật.

Abstract: Historic villages have their own value and contribute to urban development and regeneration. However, they usually need to meet the strict preservation criteria of the government or community. Thus, historic villages are particularly challenging to preserve. Art Village is an approach to urban regeneration that is arts-driven and aims to conserve historic settlements. This study investigates the effectiveness of preservation strategies and the challenges faced during their execution by analyzing the Treasure Hill Artist Village in Taiwan. As a result, this article proposes sustainable ways for preserving the Art Village.

Keywords: Art village, urban regeneration, culture, historic works preservation, artistic.

Nhận bài ngày 11/11/2023, chỉnh sửa ngày 20/11/2023, chấp nhận đăng ngày 15/12/2023.

1. Giới thiệu

Bảo tồn các công trình có giá trị lịch sử và bảo tồn di sản là hai khái niệm điển hình gắn liền với tính bền vững và tái tạo của các tòa nhà lịch sử (Zhou và cộng sự, 2022). Tuy nhiên, bảo tồn di sản thuận lợi hơn bảo tồn các công trình lịch sử vì có hệ thống các nguyên tắc bảo tồn kiến trúc một cách rõ ràng.

Bảo tồn và phát huy các công trình lịch sử có thể bao gồm khu bảo tồn, khu di sản, khu vực chỉ định hoặc đơn giản là một khu vực lịch sử (Tyler và cộng sự, 2018). Trong đó, những ngôi làng lịch sử là một trong các công trình thuộc bảo tồn và phát huy giá trị lịch sử cần được bảo vệ. Sở dĩ bảo tồn những ngôi làng lịch sử quan trọng bởi đó là nhân chứng của lịch sử (Matthes, 2016; Spennemann, 2011), nắm giữ các giá trị văn hóa, con người và nghệ thuật kiến trúc truyền thống của một quốc gia hoặc một địa phương.

Các ngôi làng có giá trị lịch sử rất cần thiết để bảo tồn vì chúng bao gồm các địa điểm, các công trình di sản và quần thể kiến trúc. Một quần thể kiến trúc có thể tập hợp các công trình di sản và các công trình có giá trị lịch sử, làm tăng giá trị và sức hấp dẫn của chúng đối với khách du lịch. Tầm quan trọng của việc duy trì các ngôi làng lịch sử nhằm tái tạo các khu định cư đô thị thay vì chỉ bảo tồn các tòa nhà riêng lẻ. Do đó, bảo tồn các ngôi làng lịch sử cần được quan tâm khi đề ra các quyết định trong quy hoạch và xây dựng.

*Khoa Kỹ thuật công trình, Trường ĐH Tôn Đức Thắng

Email: nguyenvietbinh@tdtu.edu.vn

Các quốc gia Châu Âu và Châu Á đã có kinh nghiệm bảo tồn thành phố lịch sử của mình trong thực tiễn. Nhiều chiến lược ngày càng tập trung vào các ngành văn hóa và sáng tạo về tái tạo đô thị. Một giải pháp cho vấn đề này là thành lập một làng nghệ thuật - Art Village, tái tạo theo khuynh hướng nghệ thuật được sử dụng để bảo tồn các khu định cư lịch sử. Lý luận làng nghệ thuật (LNT) là kết hợp với thế mạnh của nghệ thuật để đổi mới đô thị. Kể từ những năm 1980, các chương trình tái tạo đô thị dựa vào văn hóa đã làm tăng khả năng tồn tại của cộng đồng và có tác động tích cực đến bảo tồn di sản.

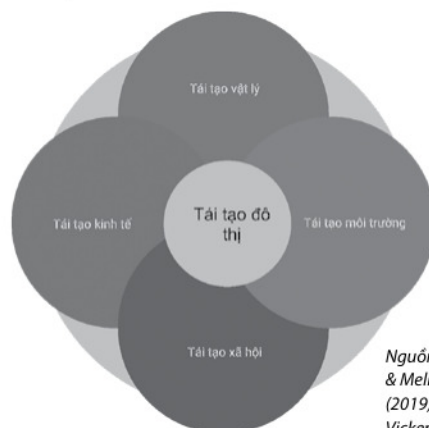
Một số các ví dụ điển hình về LNT trên thế giới có thể kể tới Làng nghệ sĩ Cattle Depot nằm trên số 63 đường Ma Tau Kok, Ma Tau Kok, Cửu Long, Hồng Kông; LNT Changdong ở thành phố Changwon, Hàn Quốc; Làng nghệ sĩ Songzhuang, Trung Quốc; Eiland8 ở Kanaleneiland, Utrecht, Hà Lan; Public Art Program, Melbourne, Úc;...

LNT rất quan trọng đối với kế hoạch phát triển nghệ thuật địa phương vì chúng đóng vai trò là đầu mối cho sáng tạo nghệ thuật và sự tham gia của công chúng (HKARD, 2010). LNT tạo ra các tác phẩm, sản phẩm nghệ thuật và có sức mạnh để biến đổi không gian, đưa chúng trở lại cuộc sống và mang lại ý nghĩa và mục đích mới. Ví dụ, LNT phục vụ nhiều mục đích, bao gồm tạo ra sản xuất nghệ thuật, trưng bày nghệ thuật, thương mại và trải nghiệm giáo dục nghệ thuật. Một lợi ích khác của LNT như thu hút du khách và kích thích tăng trưởng kinh tế. Bằng cách tạo ra không gian nghệ thuật sôi động và hấp dẫn, các tòa nhà lịch sử có thể trở thành điểm đến cho khách du lịch và những người yêu nghệ thuật, giúp hồi sinh khu vực xung quanh và kích thích các doanh nghiệp địa phương.

Nói tóm lại, bảo tồn LNT đã được sử dụng một cách hiệu quả để tích hợp tái tạo đô thị, thông qua tái sử dụng thích ứng và tư duy sáng tạo thông qua nghệ thuật. Bài viết khám phá kinh nghiệm giữa các nghiên cứu điển hình trong việc điều tra bảo tồn các công trình có giá trị lịch sử, phát triển du lịch và can thiệp dựa trên nghệ thuật và đề xuất các phương pháp tiếp cận bền vững để quản lý LNT.

2. Phương pháp

Theo hình 1, khung phân tích của nghiên cứu này bắt đầu từ các mục tiêu chung của khung tái tạo đô thị, bao gồm 4 trụ cột: tái tạo vật lý, tái tạo môi trường, tái tạo kinh tế và tái tạo xã hội (Assadpour & Melles, 2018).

Hình 1. Khái niệm tái tạo đô thị

Nguồn: Theo các tác giả Assadpour & Melles (2018), Chiu và cộng sự (2019), Dane và cộng sự (2019) và Vickery (2011).

- Tái tạo vật lý giải quyết các mục tiêu như tái tạo không gian, cải thiện cảnh quan, không gian sử dụng mới, không gian mới, cột mốc kiến trúc,...

- Tái tạo môi trường như cung cấp các dịch vụ xanh mới, phòng thí nghiệm sống và phát triển dựa vào thiên nhiên, tái tạo môi trường thiên nhiên.

- Tái tạo kinh tế nhằm mục đích hồi sinh các thương hiệu địa phương hay thành phố, trung tâm khởi nghiệp, phát triển du lịch, trung tâm sáng tạo.

- Tái tạo xã hội bao gồm cộng đồng lịch sử, tính linh động của nghệ sĩ, nghệ thuật công cộng, giáo dục, sự tham gia của cộng đồng, các công cụ an ninh, kế thừa cho thế hệ trẻ.

3. Làng nghệ sĩ Treasure Hill- THAV

3.1. Giới thiệu

THAV là một khu định cư có nguồn gốc từ một cộng đồng lấn chiếm không hợp pháp nằm ở điểm cực nam của quận Zhongzheng ở Đài Bắc. Tổng diện tích đất của làng ước tính khoảng 2,3 ha. Các dự án tham gia nghệ sĩ toàn cầu (GAPP) đã được đề xuất vào năm 2003 và 2004 với mục đích khám phá khái niệm cộng đồng nghệ thuật và thúc đẩy bản sắc của Treasure Hill.

THAV là một cơ sở quân sự trong những năm 1940. Trong những năm 1960, ngôi làng đã chuyển đổi thành một khu định cư cho mục đích quân sự khoảng 50 đến 60 ngôi nhà. Treasure Hill được Bộ Văn hóa công nhận là một khu định cư lịch sử quan trọng vào năm 2004. Năm 2010, Treasure Hill đã được tái lập thành một làng nghệ sĩ sau ba năm khôi phục.

Hình 2: Treasure Hill Artist Village

Nguồn: <https://www.transartists.org/>

3.2 Công tác bảo tồn tại THAV

3.2.1. Tái tạo xã hội

a. Chiến lược thực hiện

Tham gia của cộng đồng trong quá trình bảo tồn tại THAV trải qua nhiều thăng trầm. Những năm 1980, mức độ tham gia của cộng đồng thấp vì số lượng lớn người dân rời khỏi làng khi chính quyền có mục đích giải tỏa khu định cư bất hợp pháp thành một công viên. Từ năm 1996 đến năm 2005, Hiệp hội Văn hóa Cộng đồng Treasure Hill (THCCA) được thành lập với tư cách là tổ chức cộng đồng hàng đầu để thúc đẩy sự tham gia của cộng đồng và kích hoạt lại bảo tồn THAV. Do đó, ngày càng

có nhiều cư dân tham gia bảo tồn di sản văn hóa và tham gia vào các hoạt động cộng đồng trong khu định cư Treasure Hill. Từ năm 2007, cư dân đã bắt đầu quay trở lại làng sinh sống và tham gia bảo tồn. THAV áp dụng "hợp pháp hóa quyền sở hữu các tòa nhà và đất đai" và "hợp pháp hóa quyền cư trú của cư dân". Các cư dân trước đây chỉ có quyền cư trú chứ không có quyền sở hữu tài sản.

Quá trình hợp pháp hoá quyền cư trú của cư dân như sau:

- Được công nhận thuộc nhóm Tượng đài và nhóm công trình được bảo tồn năm 1997 và năm 2011.

- Giai đoạn khôi phục: Năm 2003 sau khi thành lập tổ chức cộng đồng THCCA, Treasure Hill được xem xét là khu vực chức năng triển lãm nghệ thuật. Năm 2005, THAV đã được Sở văn hoá cho phép kế hoạch phục hồi ở đây với tên gọi "Treasure Hill Artists CO-OP Restoration Design Plan". Tổng cộng có 87 ngôi nhà hiện hữu đã được dành cho mục đích cải tạo. Năm 2006-2008, di dời tạm thời các hộ gia đình cho việc sửa chữa.

- Giai đoạn tái định cư: Năm 2009 tiếp nhận lại 22 hộ gia đình đã đăng ký và họ phải trả 2000-25000 NTD mỗi tháng tiền thuê.

b. Đánh giá

Hai chiến lược quan trọng góp phần tái tạo xã hội phải kể đến:

Một là thành lập hiệp hội Văn hóa Cộng đồng Treasure Hill (THCCA). Điều này đã khiến cho các hoạt động bảo tồn, thu hút sự tham gia của người dân được hợp thức hóa dưới sự bảo hộ của chính quyền địa phương. Các hoạt động thu hút sự tham gia, kêu gọi gây quỹ đầu tư cũng thuận lợi hơn. Bên cạnh đó, việc đề xuất các chính sách phát triển kịp thời phù hợp với điều kiện và hoàn cảnh của địa phương cũng trở nên nhanh chóng kịp thời.

Hai là chính sách thu hút người dân địa phương quay trở lại. Việc bảo tồn một khu vực dân cư cũ điều quan trọng nhất không phải là các công trình kiến trúc nhà cửa mà chính là không gian cộng đồng và văn hóa cộng đồng. Bảo tồn vật thể thì dễ mà bảo tồn các giá trị phi vật thể lại rất khó khăn. Việc đưa ra cũng như cố gắng thực hiện chính sách này đã là tạo điều kiện thuận lợi cho công tác bảo tồn cái hồn của khu vực này.

Việc kết hợp cả hai chính sách đã tạo nền tảng vững chắc cho thành công của dự án bảo tồn Treasure Hill từ trong ra ngoài, từ các giá trị vật thể tới các giá trị phi vật thể. Đây là bài học mà nhiều dự án bảo tồn chưa thực hiện được trong khi chỉ quan tâm tới bảo tồn các công trình kiến trúc mà quên đi cái hồn, không gian phi vật chất của các dự án. Khi xem xét các công trình cụ thể cần chú ý duy trì phát triển cả không gian mà nó tồn tại để mang lại và duy trì giá trị vốn có của công trình.

3.2.2 Tái tạo môi trường

a. Chiến lược thực hiện

Ông Marco Casagrande là một kiến trúc sư người Phần Lan đã đề xuất dự án Tầng hữu cơ - Đài Bắc (Organic Layer-Taipei), đây là dự án đầu tiên của GAPP. Đó là một ý tưởng cho một thành phố tự cung tự cấp. Chất thải hữu cơ từ cuộc sống hàng ngày có thể được tái chế và ủ để nuôi khu vườn hữu cơ và sau đó cư dân có thể lấy rau từ vườn để dùng hằng ngày. Casagrande cũng mời những cư dân quan tâm đến canh tác hữu cơ, cùng

trồng một số loại rau trong vườn hữu cơ. Điều này giúp cải tạo cảnh quan nơi đây trở nên xanh hơn.

Bên cạnh đó, một trong những khởi xướng chính là thay đổi THAV bằng cách đưa vào một dự án nghệ thuật lưu trú. Nghệ sĩ tạo ra tác phẩm nghệ thuật của họ và cư dân có thể quyết định sự tham gia của họ nếu họ muốn trong các chương trình nghệ thuật.

Hình 3: Vườn rau canh tác hữu cơ phía sau nhà trong dự án Tầng hữu cơ - Đài Bắc

b. Đánh giá

Các hoạt động phát triển vườn rau canh tác hữu cơ không chỉ mang lại không gian tươi mới thân thiện với cộng đồng mà còn là tâm điểm phát triển rộng rãi mô hình tự cung tự cấp thực phẩm, tái tạo không gian xanh hữu cơ ngay trong lòng thành phố. Đây có thể được xem là một điểm trong dự án Eco-accupuncture của thành phố Đài Bắc. Việc phát triển các mảng xanh mang lại rất nhiều ý nghĩa cho cộng đồng như: Đảm bảo an toàn lương thực thực phẩm, giáo dục thế hệ trẻ hay kiến tạo không gian cảnh quan...

3.2.3. Tái tạo vật thể

a. Chiến lược thực hiện

THAV mang lại sức sống cho nơi này thông qua quy hoạch không gian đa dạng. Trong quá trình khôi phục ngôi làng từ đồng cỏ nát, các nghệ sĩ đã tham gia với cộng đồng địa phương, dẫn đến tạo nên cảm nhận về nơi chốn và bản sắc nơi chốn khác biệt ở đây.

b. Đánh giá

Đặt quan điểm "sự chung sống hài hòa với các yếu tố tự nhiên", một loạt các biện pháp phục hồi nhỏ được áp dụng như cải thiện cấu trúc và bảo trì mái nhà. Các câu chuyện đa dạng góp phần vào bảo tồn phi vật thể tạo nên sự bền vững của cảnh quan văn hóa và bản sắc nơi chốn của Treasure Hill.

Hình 4: Không gian nghệ thuật của THAV

3.2.4. Tái tạo kinh tế

a. Chiến lược thực hiện

Việc chuyển đổi THAV nhằm mục đích cung cấp hỗ trợ cho các doanh nghiệp quy mô nhỏ thông qua việc cung cấp dịch vụ cho thuê studio, khách sạn và dịch vụ ăn uống. Giá đất khu vực này và xung quanh tăng lên hưởng lợi từ sau khi tái tạo. Tuy nhiên, khả năng mở rộng du lịch vẫn còn hạn chế. Tác giả dự đoán rằng THAV sẽ có ảnh hưởng đáng kể đến cả khu vực huyện và khu vực, như thể nó là một kho báu đang ẩn giấu.

Hình 5: Bản đồ khai thác dịch vụ
(Màu vàng: Nhà ở của người dân địa phương;
màu hồng: Dành cho không gian nghệ thuật;
màu xanh: Nhà nghỉ cho thuê)

Nguồn: <https://attic.artistvillage.org/>

Theo Điều 24, Khoản 3 Pháp lệnh Phát triển Du lịch của Treasure Hill có đề cập địa điểm lưu trú không nhằm mục đích lợi nhuận mà dùng làm chỗ ở cho đối tượng cụ thể sẽ

do cơ quan có thẩm quyền của doanh nghiệp quản lý vì sự an toàn, hoạt động của họ, v.v." "Các biện pháp hành chính để quản lý các vấn đề được thành lập trong Câu lạc bộ Thanh niên Quốc tế Khu định cư Treasure Hill". Câu lạc bộ Thanh niên Quốc tế khác với các B&B, khách sạn thông thường, nó được xây dựng để cung cấp nhân lực và quản lý các hoạt động có liên quan của các ngành văn hóa và sáng tạo khác nhau được quy định trong Luật Văn hóa, Đạo luật Phát triển Công nghiệp Sáng tạo, cũng như những người tham gia Khu định cư Treasure Hill.

b. Đánh giá

Việc tái tạo kinh tế tại Treasure Hill mang lại nhiều bài học giá trị. Các công tác bảo tồn cần có sự ủng hộ mạnh mẽ từ chính quyền địa phương. Các hoạt động cần có cơ quan đại diện để quản lý và duy trì các hoạt động danh chính ngôn thuận. Bên cạnh đó còn là các vấn đề quản lý phát triển quỹ tài chính minh bạch hiệu quả rõ ràng cũng rất quan trọng.

4. Kết luận

THAV đại diện cho sự bảo tồn cộng đồng lịch sử của trên cả hai mặt vật thể và phi vật thể. Quá trình tham gia của cộng đồng vào việc bảo tồn và hồi sinh LNT được tìm thấy trong các câu chuyện của người dân. Quan trọng nhất sự sáng tạo tường thuật này được cho là bền vững vì làm cho giá trị văn hoá vật thể và phi vật thể được gìn giữ qua các thế hệ thông qua ba khía cạnh lịch sử, các không gian nghệ thuật được cài đặt và câu chuyện kể của người dân.

Việc thúc đẩy phát triển du lịch tại Treasure Hill vẫn còn yếu, bất chấp những nỗ lực thay đổi và cải thiện khu vực theo một cách mới lạ và đặc biệt. Mặc dù, Treasure Hill có

một vị trí rất yên tĩnh, riêng tư, lợi thế ở trung tâm thành phố Đài Bắc, tuy nhiên hiệu quả kinh tế và tác động lan tỏa ra các khu vực lân cận chưa cao.

Qua phân tích ví dụ về LNT ở Treasure Hill, hướng tới chiến lược phát triển bền vững LNT, tác giả đề xuất nên tích hợp bốn yếu tố tái sinh: các khía cạnh vật lý, môi trường, xã hội và kinh tế, trên nền tảng tích hợp nghệ thuật trong quá trình tái tạo bảo tồn.

a) Chiến lược tái tạo vật lý: Ưu tiên bảo tồn và phát triển giá trị lịch sử của LNT. Điều quan trọng là phải xem xét việc bảo tồn các khía cạnh văn hóa trong LNT trong hình thức kiến trúc và cảnh quan. Việc bảo tồn lịch sử và giá trị văn hóa bao gồm ba khía cạnh: vật liệu, hoạt động sống và biểu tượng.

b) Tái tạo kinh tế: Các LNT xem xét tính bền vững kinh tế liên quan đến việc thúc đẩy du lịch và trao đổi văn hóa, cũng như hỗ trợ các nghệ sĩ và doanh nghiệp địa phương. Bản thân LNT phải truyền cảm hứng cho các nguồn tài nguyên văn hóa nghệ thuật và các hoạt động cho du khách tại các điểm du lịch. LNT thường có tích hợp dưới hình thức "nghệ thuật + giải trí", "nghệ thuật + du lịch" và "nghệ thuật + kinh doanh". Nguồn lợi kinh tế trực tiếp và gián tiếp từ cho thuê văn phòng, bán lẻ hoặc thương mại, dịch vụ du lịch.

c) Chiến lược tái tạo xã hội: Tạo ra sự đa dạng của các tác phẩm nghệ thuật và các chương trình văn hóa nghệ thuật cho cả người dân và du khách như các lớp trải nghiệm nghệ thuật, studio sáng tạo, các sự kiện văn hóa. Các nghệ sĩ có vai trò quan trọng trong của các chương trình, sự kiện nghệ thuật văn hoá. Hơn nữa, các chương trình nghệ thuật tạo điều kiện cho các tác phẩm nghệ thuật không chỉ tập trung vào các nghệ sĩ, mà còn cả cư dân địa phương. LNT có thể tổ chức các chương trình nghệ thuật tại nơi cư trú để trao quyền cho cộng đồng và nghệ sĩ mục tiêu trong giáo dục cộng đồng của xã hội địa phương.

d) Chiến lược tái tạo môi trường: Điều kiện môi trường có thể thay đổi do sự thay đổi trong tái tạo không gian, hoạt động kinh tế và điều kiện xã hội. Từ quan điểm này, việc thực hiện ba loại hình tái sinh (vật lý, kinh tế và xã hội) có thể được coi là một cách tiếp cận dựa trên tăng cường môi trường tích cực, phù hợp với các chính sách và chủ trương của Chính phủ. Ở tất cả các cấp chính quyền, theo đó tái tạo môi trường có cam kết hỗ trợ can thiệp chính sách và cung cấp vốn tài chính.

Tài liệu tham khảo:

- Assadpour, N., & Melles, G. (2018). Participation in urban renewal projects in Iran: An initial review of Mashhad, Shiraz and Tehran. *Development Bulletin-Australian Development Studies Network* (79), 78–82.
- Chiu, Y.-H., Lee, M.-S., & Wang, J.-W. (2019). Culture-led urban regeneration strategy: An evaluation of the management strategies and performance of urban regeneration stations in Taipei City. *Habitat International*, 86, 1–9.
- Dane, G., Houpert, C., & Derakhshan, S. (2019). D2. 3 *Guidelines for sustainable adaptive reuse for CH*.
- HKARD. (2010). *Research on Future Development of Artist Village in Cattle Depot*. <https://www.hkadc.org.hk>
- Matthes, E. H. (2016). The ethics of historic preservation. *Philosophy Compass*, 11(12), 786–794.
- Spennemann, D. H. (2011). Beyond "Preserving the Past for the Future": Contemporary Relevance and Historic Preservation. *CRM J. Herit. Steward*, 8, 7–22.
- Tyler, N., Tyler, I. R., & Ligibel, T. J. (2018). *Historic Preservation, Third Edition: An Introduction to Its History, Principles, and Practice (Third Edition)*. W. W. Norton & Company.
- Vickery, J. (2011). Beyond the creative city—Cultural policy in an age of scarcity. *Centre for Place-Making, Birmingham*.

